

КОМПЛЕКСНЕ ОЦІНЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕРЕСІВ СТОРІН ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

© 2017 СОЛОДОВНИК О. О.

УДК 334.012:351.746.1

Солодовник О. О.

Комплексне оцінювання реалізації інтересів сторін публічно-приватного партнерства

Мета статті полягає в обґрунтуванні комплексної аналітичної системи оцінювання реалізації інтересів сторін ППП як методичного забезпечення діагностики проблем розвитку партнерських відносин держави та бізнесу. Сучасний стан здійснення ППП в Україні свідчить про те, що намагання застосувати концепцію ППП без урахування інтересів усіх сторін такого співробітництва не створює умов його розвитку та реалізації пріоритетів економічної політики держави. Для ідентифікації змісту інтересів сторін ППП й адекватного оцінювання стану їх реалізації необхідно застосовувати відповідний аналітичний інструментарій. Під час дослідження як онтологічний комплекс у складі підсистеми інтересів державного партнера, з одного боку, та підсистеми інтересів приватних партнерів – з іншого; систематизовано показники, що характеризують інтереси сторін ППП: виділено чотири групи (часткові, опосередковані, аналітичні й інтегральні) й описано зв'язки між ними, що дозволяє відібрати для оцінки релевантні та найбільш інформативні показники, уникати дублювання показників при побудові інтегральних показників; запропоновано підхід до формування системи часткових показників комплексного оцінювання інтересів сторін ППП, згідно з яким побудовано систему оціночних показників для діагностування проблем реалізації інтересів партнерів на макрорівні; розроблено рекомендації щодо кількісного оцінювання узгодженості інтересів сторін ППП за допомогою інтегрального показника оцінювання узгодженості інтересів сторін ППП, а також аналітичних показників, що дозволяють дати кількісну оцінку фінансовим протиріччям, які об'єктивно виникають між державним і приватними партнерами. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є використання запропонованого аналітичного інструментарію для діагностики проблем реалізації інтересів сторін ППП в Україні.

Ключові слова: діагностика, інтерес, комплекс, оцінювання, показник, публічно-приватне партнерство, узгодженість інтересів сторін.

Рис.: 1. **Формул.:** 1. **Бібл.:** 23.

Солодовник Олена Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів та кредиту, Харківський національний університет будівництва та архітектури (вул. Сумська, 40, Харків, 61002, Україна)

E-mail: solodovnikoa@gmail.com

УДК 334.012:351.746.1

UDC 334.012:351.746.1

Солодовник О. А. Комплексная оценка реализации интересов сторон публично-частного партнерства

Целью статьи является обоснование комплексной аналитической системы оценивания реализации интересов сторон ПЧП как методического обеспечения диагностики проблем развития партнерских отношений государства и бизнеса. Современное состояние осуществления ПЧП в Украине свидетельствует о том, что применение концепции ПЧП без учета интересов всех сторон такого сотрудничества не создает условия его развития и реализации приоритетов экономической политики государства. Для идентификации содержания интересов сторон ПЧП и адекватной оценки состояния их реализации необходимо применять соответствующий аналитический инструментарий. В ходе данного исследования: обосновано, что при построении аналитической системы оценивания реализации интересов сторон ПЧП совокупность таких интересов необходимо рассматривать как онтологический комплекс в составе подсистемы интересов государственного партнера, с одной стороны, и подсистемы интересов частных партнеров – с другой; систематизированы показатели, характеризующие интересы сторон ПЧП: выделены четыре группы (частичные, опосредствованные, аналитические и интегральные), и описаны связи между ними, что позволяет отбирать для оценивания релевантные и наиболее информативные показатели, избежать дублирования показателей при построении интегральных показателей; предложен подход к формированию системы частичных показателей комплексной оценки интересов сторон ПЧП, согласно которому построена система оціночних показателів для діагностики проблем реалізації інтересів партнерів на макроуровні; розроблені рекомендації по кількісній оцінці узгодженості інтересів сторін ПЧП при допомозі інтегрального показателя оцінки узгодженості інтересів сторін ПЧП, а також аналітичних показателів, що дозволяють дати

Solodovnik O. O. The Comprehensive Evaluation of Realizing the Interests of Parties to a Public-Private Partnership

The aim of the article is to substantiate a comprehensive analytical system for evaluating the realization of the interests of PPP parties as a methodological support for diagnosing problems in development of partnership relations between the state and business. The current state of establishing PPPs in Ukraine indicates that the application of the PPP concept without taking into account the interests of all parties in such agreement does not create favorable conditions for its development and implementation of priorities of the state economic policy. To identify the content of the interests of PPP parties and adequately evaluate the state of their realization, it is necessary to use appropriate analytical tools. In the course of this study it is justified that at building the analytical system for evaluating the realization of the interests of PPP parties, the totality of the interests should be viewed as an ontological complex comprising the subsystem of public sector partners' interests, on the one hand, and the subsystem of private partners' interests, on the other; the indicators describing the interests of PPP parties are systematized: four groups are singled out (partial, indirect, analytical and integral), the relationships between them are described, which allows selecting the relevant and most informative indicators for the evaluation avoiding duplication of indicators at building integral indicators; there proposed an approach to the formation of a system of partial indicators for the comprehensive evaluation of the interests of PPP parties, according to which a system of evaluation indicators is developed to diagnose the problems of realizing the interests of the partners at the macro-level; there developed recommendations on quantitative evaluation of consistency of the interests of PPP parties with the help of the integral indicator of consistency of interests of PPP parties and analytical indicators that allow quantifying the financial contradictions that objectively arise between public and private partners. Prospects for further research in this direction are using the

количественную оценку финансовым противоречиям, объективно возникающим между государственным и частными партнерами. Перспективами последующих исследований в этом направлении является использование предложенного аналитического инструментария для диагностики проблем реализации интересов сторон ПЧП в Украине.

Ключевые слова: диагностика, интерес, комплекс, оценивание, показатель, публично-частное партнерство, согласованность интересов сторон.

Рис.: 1. Формул.: 1. Библ.: 23.

Солодовник Олеся Александровна – кандидат экономических наук, доцент, профессор кафедры финансов и кредита, Харьковский национальный университет строительства и архитектуры (ул. Сумская, 40, Харьков, 61002, Украина)

E-mail: solodovnikoa@gmail.com

proposed analytical tools for diagnosing problems in the realization of the interests of PPP parties in Ukraine.

Keywords: diagnostics, interest, complex, evaluation, indicator, public-private partnership, consistency of the interests of parties.

Fig.: 1. Formulae: 1. Bibl.: 23.

Solodovnik Olesia O. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Finance and Credit, Kharkiv National University of Construction Engineering and Architecture (40 Sumska Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: solodovnikoa@gmail.com

Актуальність. На рубежі ХХ–ХХІ століть у багатьох країнах світу одним із пріоритетів соціально-економічного розвитку було визнано поширення і поглиблення співпраці державного та приватного секторів економіки на засадах публічно-приватного партнерства (ППП) задля реалізації суспільно значущих проектів. Незважаючи на законодавче закріплення розвитку механізмів ППП як однієї із засад внутрішньої політики України в економічній сфері, активізацію роботи над формуванням інституційного забезпечення впровадження у господарську практику диференційованих форм ППП та прискіпливу увагу наукового й експертного середовищ до цього процесу, бізнес майже не виявляє інтересу до співпраці з державою у такому форматі. Вітчизняний досвід свідчить, що намагання застосувати концепцію ППП без урахування інтересів усіх партнерів не створює умов для досягнення поставлених цілей. Зазначене зумовлює потребу у вивченні комплексу інтересів сторін ППП, що має здійснюватись на підставі ідентифікації їх змісту, системного аналізу й адекватної оцінки реалізації.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Проблемі обґрунтування теоретичного змісту інтересів сторін ППП присвячено праці І. В. Богдана [1], Г. Ф. Бондар [2], І. А. Брайлівського [3], О. М. Головінова [4], А. Л. Гриценко [5], І. В. Запатріної [6], О. М. Москаленка [7], К. В. Павлюка [8], А. І. Федулової [9] та ін. Доробок згаданих учених є базисом для наукового пізнання таких інтересів і формування концептуальних підходів до забезпечення їх втілення. Проте методологія аналізу й оцінювання інтересів сторін ППП як комплексу у складі інтересів державного і приватного партнерів розвинена недостатньо, що стримує розв'язання проблеми врахування і реалізації інтересів усіх партнерів під час здійснення ППП. Відповідна оцінка є основою для подальшого дослідження якісних характеристик природно різних інтересів сторін ППП, встановлення їх взаємозв'язку та визначення можливостей втілення.

Метою дослідження є обґрунтування комплексної аналітичної системи оцінювання реалізації інтересів сторін ППП як методичного забезпечення діагностики проблем розвитку партнерських відносин держави та бізнесу.

Виклад основного матеріалу. Логіка емпіричного аналізу зобов'язує спочатку визначитися з теоретичним підходом до трактування [10] сутнісних характеристик

інтересів сторін ППП. У загальному сенсі інтереси – це усвідомлені потреби, сформовані суспільством, соціальними групами, особистостями [11, с. 34]. Генеза інтересу полягає у свідомому відборі суб'єктом найважливіших для нього потреб, що підлягають задоволенню, та визначенні способів їх реалізації [12, с. 188]. Економічний інтерес розглядається вченими як реальний, зумовлений відносинами власності та принципом економічної вигоди мотив і стимул соціальних дій щодо задоволення динамічних систем індивідуальних потреб [13].

Сутність, зміст і особливості інтересів сторін ППП детально розглянуто у попередній праці автора [14]. У цій статті зазначимо лише ті їх характеристики, які мають принципове значення для цього дослідження: інтереси сторін ППП мають фінансово-економічну природу; у ППП його сторони прагнуть реалізувати різні інтереси, між якими об'єктивно існує протиріччя (держава як партнер виражає й обстоює суспільні інтереси, а приватний партнер – приватні), узгодження та збалансування інтересів держави та бізнесу є принциповою умовою ініціювання та успішного здійснення ППП; інтереси партнерів є поліваріативними, взаємопов'язаними та надзвичайно мобільними, що обумовлено стрімкою динамікою економічного та політичного життя. Основні інтереси державного та приватного партнерів щодо взаємодії на засадах ППП наведено на рис. 1.

Отже, при побудові аналітичної системи оцінювання реалізації інтересів сторін ППП доцільно: розглядати сукупність інтересів як онтологічний комплекс у складі підсистеми фінансово-економічних інтересів державного партнера, з одного боку, та підсистеми фінансово-економічних інтересів приватних партнерів – з другого; виходити із методологічного принципу пізнання – статички та динаміки; розробити інструментарій оцінювання міри узгодженості інтересів різних сторін такого партнерства.

Розв'язання завдання оцінювання реалізації інтересів сторін ППП потребує розроблення системи показників, які б їх описували. Показник – виражена числом характеристика певної властивості економічного об'єкта, процесу або рішення. Показник дає якісно-кількісну характеристику соціально-економічних явищ, об'єктів і процесів [15, с. 36]. Кількісна верифікація інтересів сторін ППП багато

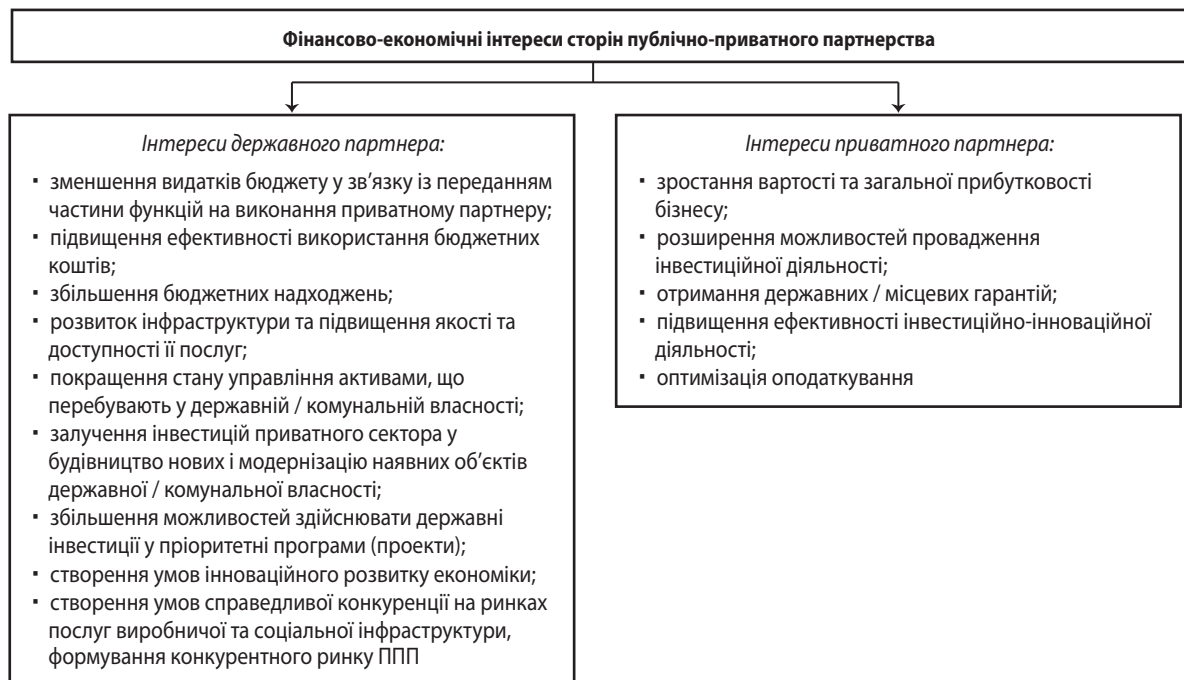

Рис. 1. Основні фінансово-економічні інтереси сторін ППП

в чому визначає ефективність функціонування системи підтримки прийняття управлінських рішень щодо їх реалізації. Від того, наскільки повно та вірогідно сформована система показників, залежать об'єктивність оцінювання рівня реалізації інтересів і своєчасність розпізнавання негативних тенденцій їх втілення, достовірність оцінок умов і факторів, що перешкоджають реалізації інтересів, а отже, визначення об'єктивних можливостей для мінімізації їх негативного впливу й усунення неузгодженості дій між різними партнерами під час здійснення ППП тощо.

Керуючись зазначеними вище положеннями, можна виділити чотири групи показників, за допомогою яких можна охарактеризувати реалізацію інтересів сторін ППП: 1) часткові показники – характеризують кожний інтерес із різних сторін на певний момент часу; 2) опосередковані показники – засвідчують рівень і динаміку реалізації інтересів (наприклад, показники варіації, часових рядів, структури об'єкта та ін., які розраховуються на основі часткових показників); 3) аналітичні показники – фіксують наслідки підвищення чи зниження часткових показників (наприклад, показники еластичності, інтенсивності тощо); 4) інтегральні показники – дозволяють врахувати всі характеристики як окремого інтересу, так і всіх інтересів окремого партнера одночасно.

Відбір із множини фінансово-економічних показників тих, що дозволяють охарактеризувати інтереси сторін ППП, здійснюється за принципами репрезентативності, достовірності й інформаційної доступності. Для цього доцільно провести аналіз показників, запропонованих у міжнародних і національних нормативно-правових актах, програмних документах стратегічного спрямування, методиках, керівництвах тощо з точки зору адекватності відображення інтересів партнерів і їх інформативності. При цьому слід врахувати, що «об'єктивна неточність інфор-

мації часто базується на попередній статистичній інформації, яка може зазнати суттєвих змін після декількох ревізій» [16], тому розрахунок показників реалізації інтересів сторін ППП має ґрунтуватися на вторинних даних, отриманих із форм статистичної звітності державних органів, органів місцевого самоврядування та суб'єктів підприємницької діяльності, а також моніторингових систем міжнародних організацій за умови забезпечення їх співставимості у часі й інформаційної доступності. Використання відповідних зведених макропоказників і міжнародних індексів дозволяє аналізувати стан і динаміку реалізації інтересів сторін ППП в конкретній державі та проводити порівняльний аналіз між її регіонами та галузями економіки, а також здійснювати міжнародні порівняння. Для оцінювання реалізації інтересів сторін окремого (конкретного) ППП вибір показників по кожній із складових повинен відповідати рівню суб'єкта господарювання.

Визначаючи склад часткових показників інтересів сторін ППП, для кількісної характеристики кожного з них доцільно обирати декілька показників, що зумовлюється різноманітністю форм і моделей ППП та іншими об'єктивними обставинами. Результатом такого відбору є набір фінансово-економічних показників, які описують кожний інтерес партнера (I^{ks} , де I – фінансово-економічний інтерес, k – індекс інтересу, s – індекс партнера); $X_1^{ks}, X_2^{ks}, \dots, X_{q_{ks}}^{ks}$, де q_{ks} – число часткових фінансово-економічних показників, що описують k -й інтерес s -го партнера. Загальний вид моделі ідентифікації інтересів партнера у формалізованому вигляді можна подати таким чином:

$$I^{ks} = f(X_1^{ks}, X_2^{ks}, \dots, X_{q_{ks}}^{ks}). \quad (1)$$

Розглянемо визначення складу та порядок розрахунку показників фінансово-економічних інтересів сто-

рін ППП для оцінювання їх стану та реалізації на макrorівні.

Згідно із запропонованим підходом для забезпечення комплексного оцінювання реалізації інтересів сторін ППП на макrorівні пропонується система часткових показників, яка складається з двох підсистем показників: 1) для оцінки інтересів державного партнера; 2) для оцінки інтересів приватного партнера.

Перша підсистема включає 26 часткових показників, які групуються у 9 блоків за кожним інтересом державного партнера, різняться за змістом і джерелом інформації:

Блок 1 – показники, що характеризують інтерес держави щодо зменшення витраток бюджету у зв'язку із переданням частини функцій на виконання приватному партнеру: витатки зведеного бюджету країни на експлуатацію об'єктів державної / комунальної власності, млн грн; витатки зведеного бюджету країни на вищі органи державного управління, органи місцевої влади та місцевого самоврядування й інші загальні функції державного управління, млн грн. Ці показники розраховуються на основі офіційної звітності Державної казначейської служби України [17] щодо виконання державного бюджету (звіти про витатки за економічною та функціональною класифікаціями витраток і кредитування бюджету). Їх зниження засвідчує позитивну динаміку задоволення інтересу держави як сторони ППП, а у разі їх зростання для більш точної діагностики ситуації необхідно проаналізувати динаміку структурних показників (питому вагу відповідних витраток у загальній сумі витраток зведеного бюджету) та фактори впливу.

Блок 2 – показники, що характеризують інтерес державного партнера у підвищенні ефективності використання бюджетних коштів, який обумовлюється тією обставиною, що приватний партнер більш ефективно використовує наявні ресурси, у тому числі й фінансові. У зв'язку із об'єктивно існуючою неповнотою інформації з цього питання, яка посилюється такими факторами, як асиметрія інформації, державна та комерційна таємниці, для оцінки реалізації цього інтересу пропонується використовувати показники, які розраховуються Рахунковою палатою України [18] за результатами перевірок ефективності витратання коштів державного бюджету: незаконне, у тому числі нецільове, використання коштів державного бюджету країни, млн грн; неефективне використання коштів державного бюджету країни, млн грн. Високі значення зазначених показників і їх зростання у динаміці дають змогу діагностувати ситуацію, за якої, незважаючи на залучення компетенцій приватного сектора, інтерес держави залишається незадоволеним.

Блок 3 – показники, що відображають інтерес держави щодо збільшення бюджетних надходжень, яке обумовлюється зростанням ділової активності внаслідок покращення інфраструктури та залученням компетенцій приватних партнерів до виконання переданих їм державою функцій. Враховуючи диференційованість форм і моделей здійснення ППП, для оцінювання такого інтересу пропонуємо використовувати такі показники звітності Державної казначейської служби України щодо виконання доходів державного бюджету: податкові надходження до зведеного бюджету країни, млн грн; доходи від власності та підпри-

ємницької діяльності, що зараховуються до зведеного бюджету країни, млн грн; адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності, що зараховуються до зведеного бюджету країни, млн грн; інші неподаткові надходження до зведеного бюджету країни, млн грн; власні надходження бюджетних установ, млн грн; надходження від урядів зарубіжних країн і міжнародних організацій за винятком коштів, отриманих від секретаріату ООН, НАТО, ЄС, ОБСЄ або іншої міжнародної організації за участь України в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки, млн грн. Зростання зазначених показників у динаміці засвідчує реалізацію інтересу державного партнера щодо збільшення бюджетних надходжень. Для врахування структурної специфіки цього процесу пропонується розраховувати такі опосередковані показники, як частки відповідних доходів у загальній сумі доходів зведеного бюджету.

Блок 4 – показники, що характеризують інтерес державного партнера, який полягає у розвитку інфраструктури та підвищенні якості та доступності її послуг. Для оцінювання якості інфраструктури та мережевої доступності її послуг пропонується використовувати субіндекс «Інфраструктура» Глобального індексу конкурентоспроможності, який розраховується Всесвітнім економічним форумом (The World Economic Forum) [19] та інтегрує такі характеристики інфраструктури, як: якість інфраструктури в цілому, якість доріг, якість залізничної інфраструктури, якість портової інфраструктури, якість інфраструктури авіаційних перевезень, пасажирооборот авіаційного транспорту, якість електропостачання, кількість абонентів мобільного зв'язку, кількість телефонних ліній. Для оцінювання цінової доступності інфраструктурних послуг доцільно використовувати індекс споживчих цін та індекс цін виробників промислової продукції, які розраховуються Державною службою статистики України [20]. Про позитивну динаміку реалізації такого інтересу державного партнера свідчать зростання першого із запропонованих у цьому блоці показників і низькі значення показників другого та третього.

Блок 5 – показники, що свідчать про потребу у покращенні стану управління активами, які перебувають у державній / комунальній власності. Як такі показники пропонується використовувати показники Звіту про доходи державного бюджету України: виконання плану по надходженню чистого прибутку (доходу) державних або комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до відповідного бюджету, та дивіденди (дохід), нараховані на акції (частки, паї) господарських товариств, у статутних капіталах яких є державна або комунальна власність, %; надходження від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом і майном бюджетних установ, млн грн; концесійні платежі, млн грн. Дослідження динаміки цих показників надає можливість охарактеризувати ступінь зацікавленості держави у залученні компетенцій приватного партнера до управління державним / комунальним майном і міру реалізації цього інтересу з позицій застосування різних моделей ППП.

Блок 6 – показники, що характеризують інтерес держави щодо залучення інвестицій приватного сектора у будівництво нових і модернізацію наявних об'єктів дер-

жавної / комунальної власності. Його оцінювання пропонується проводити у двох напрямках: безпосередньо активність діяльності у цій сфері – за відсутності національної моніторингової системи щодо проектів ППП пропонуємо використовувати показник Базис даних Світового Банку (The World Bank) щодо проектів ППП [21] «обсяг інвестицій у проекти ППП», млн дол. США; результативність такої діяльності, а саме створення нових і модернізація наявних об'єктів державної / комунальної власності, яку пропонуємо оцінювати за показниками, що розраховуються Державною службою статистики України: валова додана вартість у фактичних цінах (млн грн), ступінь зносу основних засобів (%) та матеріалоємність (%). Про втілення цього інтересу державного партнера свідчитиме збільшення перших двох показників і зниження третього та четвертого показників.

Блок 7 – показники, що відбивають такий інтерес держави, як збільшення можливостей здійснювати державні інвестиції у пріоритетні програми (проекти). Такі можливості виникають у зв'язку з економією поточних видатків на виконання державних функцій, які передаються приватному партнеру, а також із отриманням доступу до кредитних ресурсів міжнародних фінансових організацій, які спеціалізуються на фінансуванні проектів ППП. Для уникнення дублювання показників, які використовуються в інших блоках однієї підсистеми, оцінювання реалізації цього інтересу державного партнера пропонуємо здійснювати за допомогою узагальнюючого показника освоєння капітальних інвестицій за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів (млн грн), який розраховується Державною службою статистики України, та показника рівня фінансування бюджетних програм (%), який розраховується за інформацією Державної казначейської служби України щодо видатків за програмною класифікацією видатків і кредитування державного бюджету. Позитивна динаміка цих показників свідчить про збільшення можливостей держави здійснювати інвестиції у пріоритетні програми (проекти).

Блок 8 – показники, що характеризують інтерес держави щодо створення умов інноваційного розвитку економіки. Для його оцінювання можна обрати окремі субіндекси згаданого вище Глобального індексу конкурентоспроможності: «Технологічна готовність» та «Інновації». Їх вибір для відображення цього інтересу держави щодо ППП зумовлений такими аргументами: перший субіндекс дозволяє охарактеризувати умови, які створюються завдяки співпраці державного та приватних секторів при реалізації проектів ППП у сфері ІКТ, а також активізації процесу трансферу технологій у зв'язку із залученням до проектів ППП іноземних партнерів, а другий – дає змогу відобразити умови, які створюються шляхом поширення партнерських відносин університетів і бізнесу та здійснення державних закупівель високотехнологічної продукції. Динамікою показників, що свідчить про реалізацію цього інтересу, буде їх зростання у часі.

Блок 9 – показники, що відображають інтерес держави щодо створення умов справедливої конкуренції на ринках послуг виробничої і соціальної інфраструктури,

формування конкурентного ринку ППП. З огляду на застосування механізмів ППП в різних секторах економіки, неформованість вітчизняного ринку ППП і фрагментарність статистичних даних щодо конкуренції на внутрішньому ринку України, як узагальнюючі маркери реалізації цього інтересу державного партнера пропонується використовувати релевантні дані Глобального індексу конкурентоспроможності: інтенсивність конкуренції на внутрішньому ринку та ступінь монополізації ринку. Їх позитивну динаміку можна розглядати як свідчення реалізації зазначеного інтересу. В міру формування і розвитку ринку ППП в Україні цей блок має бути доповнений іншими показниками, що характеризують його конкурентне середовище.

До другої підсистеми пропонується включити 16 часткових показників, які також групуються в окремі блоки за кожним інтересом приватного партнера і формуються на основі зведених показників фінансової та економічної статистики України, а також міжнародних індексів та рейтингів:

Блок 1 – показники, що характеризують інтерес приватного партнера у зростанні вартості та загальної прибутковості бізнесу. Відбір відповідних показників для аналізу реалізації цього інтересу приватних партнерів пов'язаний із значними проблемами методологічного характеру та інформаційної забезпеченості. Так, показники, що застосовуються для оцінювання окремої компанії (бізнесу) у незмінному вигляді не придатні для аналізу на макрорівні, а зведені показники рентабельності діяльності суб'єктів господарювання за всіма видами діяльності вітчизняним органом статистики не розраховуються, відповідна інформація відсутня й у міжнародних моніторингових системах. Тому як показники емпіричного аналізу реалізації цього інтересу пропонуємо використовувати показники, які містяться у звітності Державної служби статистики України: валова додана вартість у фактичних цінах (млн грн), фінансові результати до оподаткування (млн грн), рентабельність операційної діяльності великих і середніх підприємств (%). Їх зростання може розглядатися як свідчення реалізації інтересу у зростанні вартості та прибутковості бізнесу в результаті провадження виробничо-господарської діяльності в Україні. Аналіз динаміки показника рентабельності операційної діяльності потребує особливої уваги у зв'язку з тим, що за всіх форм здійснення ППП функція оперативного управління об'єктом ППП покладається на приватного партнера. Оскільки отримання прибутку є головним інтересом будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності, тому від'ємні значення другого і третього показників дають змогу діагностувати ситуацію відсутності (втрати) ключового інтересу приватного сектора до здійснення ППП.

Блок 2 – показники, що свідчать про інтерес приватного партнера щодо розширення можливостей провадження інвестиційної діяльності, зокрема через проникнення у раніше недоступні для них сфери економіки, полегшення доступу до зовнішніх джерел фінансування інвестиційних проектів завдяки участі у них держави. Про розширення таких можливостей можуть свідчити зростання показників: субіндексу «Свобода інвестицій» Індексу економічної свободи, який розраховує американський дослідницький

Інститут «Фонд спадщини» (The Heritage Foundation) [22]; індикатора «Отримання кредитів» у Рейтингу ведення бізнесу (Doing Business), який формує Світовий Банк [23]; обсягу освоєних капітальних інвестицій за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів (млн грн), який розраховує Державна служба статистики України; надання кредитів підприємствам, установам, організаціям за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів (млн грн), що визначається за звітністю Державної казначейської служби України (Звіт «Кредитування за класифікацією кредитування бюджету»); обсягу освоєних капітальних інвестицій за рахунок кредитів банків та інших позик (млн грн) та обсягу освоєних капітальних інвестицій за рахунок коштів іноземних інвесторів (млн грн), що розраховуються Державною службою статистики України.

Блок 3 – показники, що характеризують інтерес приватних партнерів щодо отримання державних / місцевих гарантій. Визначаючи склад показників цього блоку, слід зазначити, що в Україні на цей час застосування механізмів гарантій приватному партнеру є вкрай обмеженим. Як певні орієнтири для оцінювання реалізації такого інтересу пропонуємо розраховувати на основі інформації про стан виконання державного бюджету, що формується Державною казначейською службою України: обсяг наданих державних і місцевих гарантій за отриманими позиками (кредитами), млн грн; субвенції з державного бюджету на покриття збитків внаслідок неадекватного тарифного регулювання, млн грн. Позитивним явищем у контексті поширення практики надання державою гарантій приватному сектору, а отже, й можливостей їх отримання приватним партнером, можна розглядати зростання цих показників. Водночас для забезпечення адекватності оцінок слід враховувати законодавчі обмеження щодо величини цих показників.

Блок 4 – показники, що відображають інтерес приватного партнера у підвищенні ефективності (результативності) інвестиційно-інноваційної діяльності при здійсненні ППП: рентабельність інвестованого капіталу (%), капіталовіддача (грн), співробітництво університетів і бізнесу. Перші два показники цього блоку розраховується за даними Державної служби статистики України, третій – являє собою складову субіндексу «Інновації» Індексу глобальної конкурентоспроможності. Про позитивну динаміку реалізації такого інтересу приватного партнера свідчать зростання цих показників.

Блок 5 – показники, що характеризують інтерес приватного партнера щодо оптимізації оподаткування. Оскільки в Україні податкові пільги й інші форми податкового стимулювання діяльності у сфері ППП не застосовуються, тому ступінь реалізації цього інтересу пропонується вимірювати складовими розглянутих вище міжнародних індексів: складова Рейтингу ведення бізнесу «Оподаткування» і складова Індексу глобальної конкурентоспроможності «Вплив оподаткування на бажання інвестувати». Ці показники дають змогу діагностувати загальну ситуацію у сфері оподаткування підприємницької діяльності в цілому у країні й оцінити її «привабливість» для приватних партнерів із точки зору реалізації інвестиційних проектів, у тому числі у форматі ППП. Позитивним у контексті реалізації інтересів приватних партнерів є їх зростання в динаміці.

Запропонована система часткових показників є основою для розрахунку відповідних опосередкованих, аналітичних та інтегральних показників, що використовуються для цілей порівняльного аналізу, аналізу динамічних рядів, кореляційно-регресійного аналізу та ін., комплексне застосування яких надає можливість більш точно діагностувати стан реалізації інтересів партнерів.

Важливим методичним питанням оцінювання реалізації інтересів сторін ППП є розробка інструментарію оцінки їх узгодженості, яка може бути проведена якісними та кількісними методами. Слід зазначити, що останнім часом науковці активізували науковий пошук у цьому напрямі, але їх увага зосереджується на обґрунтуванні методичних підходів до якісного оцінювання узгодженості інтересів партнерів. Натомість застосування якісних методів для такого оцінювання буде більш результативним тільки у комбінації з кількісними методами.

Для кількісної верифікації узгодженості інтересів сторін ППП пропонуємо використовувати інтегральний показник, що дозволить врахувати всі характеристики інтересів партнерів одночасно. Оскільки співпраця партнерів у форматі ППП передбачає рівність сторін, тому такий показник доцільно розраховувати як середньоарифметичне значення інтегральних показників, що характеризують загальний інтерес окремого партнера. Для розрахунку останніх пропонуємо застосовувати метод багатовимірної середньої, перевагами якого є: можливість одночасно отримати узагальнену характеристику кожної одиниці за кількома ознаками, які описуються показниками різної розмірності; простота розрахунків, що важливо для практичного застосування. Водночас у процесі нормування показників, що в рамках цього методу здійснюється за середнім значенням сукупності, можуть бути отримані значення більше за «1», що порушує правила нормування – дотримання нормованих індикаторів у діапазоні [0, 1]. У такому випадку пропонуємо здійснювати нормування стосовно «розмаху варіації».

Кількісну оцінку узгодженості інтересів сторін ППП на основі запропонованого інтегрального показника доцільно доповнити аналізом й оцінкою фінансових протиріч, які виникають між державою і приватним сектором у процесі розподілу ВВП. Для цього мають бути розраховані відповідні аналітичні показники: відношення до ВВП часткових показників 1–3 блоків показників, що характеризують інтереси держави. Отримані оцінки дозволять не тільки підвищити точність діагнозу проблем реалізації фінансово-економічних інтересів сторін ППП, а й передбачити можливі наслідки для економічної безпеки країни.

Висновок.

На підставі викладеного вище можна зробити такі висновки. Сучасний стан здійснення ППП в Україні свідчить про те, що намагання застосувати концепцію ППП без урахування інтересів всіх сторін такого співробітництва не створює умов його розвитку та реалізації пріоритетів економічної політики держави. Для ідентифікації змісту інтересів сторін ППП й адекватного оцінювання стану їх реалізації необхідно застосовувати відповідний аналітичний інструментарій. Під час цього дослідження:

- обґрунтовано, що при побудові аналітичної системи оцінювання реалізації інтересів сторін ППП сукупність таких інтересів необхідно розглядати як онтологічний комплекс у складі підсистеми інтересів державного партнера, з одного боку, та підсистеми інтересів приватних партнерів – з іншого;
- систематизовано показники, що характеризують інтереси сторін ППП: виділено чотири групи (часткові, опосередковані, аналітичні й інтегральні) та описано зв'язки між ними, що дозволяє залежно від завдань оцінювання відбирати релевантні та найбільш інформативні показники, уникати дублювання показників при побудові інтегральних показників;
- запропоновано підхід до формування системи часткових показників комплексного оцінювання інтересів сторін ППП, згідно з яким побудовано систему оціночних показників для діагностування проблем реалізації інтересів партнерів на макрорівні;
- розроблено рекомендації щодо кількісного оцінювання узгодженості інтересів сторін ППП за допомогою інтегрального показника оцінювання узгодженості інтересів сторін ППП, а також аналітичних показників, що дозволяють дати кількісну оцінку фінансовим протиріччям, які об'єктивно виникають між державним і приватними партнерами.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є використання запропонованого аналітичного інструментарію для діагностики проблем реалізації інтересів сторін ППП в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богдан І. В. Переваги та ризики участі іноземних інвесторів у проектах публічно-приватного партнерства. *Економіка і прогнозування*. 2013. № 2. С. 43–54.
2. Бондар Г. Ф. Управління державно-приватними партнерствами на засадах гармонізації інтересів сторін: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Івано-Франківськ, 2010. 20 с.
3. Брайлівський І. А. Інтереси і вигоди приватного сектора в державно-приватному партнерстві. *Бізнес Інформ*. 2013. № 8. С. 232–236.
4. Головінов О. М. Державно-приватне партнерство в інноваційній сфері. *Вісник економічної науки України*. 2010. № 1. С. 47–51.
5. Гриценко Л. Л. Актуальні напрями розвитку інструментарію інвестиційної взаємодії держави і бізнесу. *Бізнес Інформ*. 2012. № 8. С. 31–35.
6. Запатріна І. В. Публічно-приватне партнерство в Україні: перспективи застосування для реалізації інфраструктурних проектів і надання публічних послуг. *Економіка і прогнозування*. 2010. № 4. С. 62–86.
7. Москаленко О. М. Соціально-економічні результати технологічного державно-приватного партнерства у світі та проблеми його використання в Україні. *Економічна теорія*. 2011. № 4. С. 15–25.

8. Павлюк К. В., Степанова О. В. Розвиток державно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я. *Фінанси України*. 2011. № 2. С. 43–55.

10. Федулова Л. І. Фінансові аспекти державно-приватного партнерства. *Фінанси України*. 2012. № 12. С. 79–92.

11. Звонар В. П. Комплексне оцінювання реалізації соціальної відповідальності як соціоекономічного феномена. *Економіка України*. 2017. № 3. С. 68–83.

21. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки: монографія. Київ: НІСД, 2010. 288 с.

13. Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: монографія. Київ: НІСД, 2015. 348 с.

14. Франчук В. І. Загрози корпоративній безпеці як об'єкт дослідження. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 9. С. 148–154.

15. Солодовнік О. О. Інтереси та переваги сторін державно-приватного партнерства. *Бізнес Інформ*. 2014. № 6. С. 38–42.

16. Мунтіян В. І. Економічна безпека України. Київ: Вид-во КВІЦ, 1999. 462 с.

17. Бандура О. Ефективність монетарної (регуляторної) політики та стале зростання. *Економічна теорія*. 2017. № 1. С. 77–93.

18. Звітність про виконання бюджетів // Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>

19. Річні звіти // Офіційний сайт Рахункової палати України. URL: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/category/32826>

20. Reports // The World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/reports/>

21. Статистична інформація // Державна служба статистики України: офіц. сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

22. Private Participation in Infrastructure Database // The World Bank. URL: <https://ppi.worldbank.org/>

23. Index of Economic Freedom. URL: <http://www.heritage.org/index/>

24. Doing Business // The World Bank. URL: <http://data.worldbank.org/data-catalog/doing-business-database>

REFERENCES

Bohdan, I. V. "Perevahy ta ryzyky uchasti inozemnykh investoriu u proektakh publichno-pryvatnoho partnerstva" [The benefits and risks of participation of foreign investors in projects of public-private partnerships]. *Ekonomika i prohnozuvannia*, no. 2 (2013): 43-54.

Bondar, H. F. "Upravlinnia derzhavno-pryvatnyumu partnerstvam na zasadakh harmonizatsii interesiv storin" [Management of public-private partnerships on the basis of harmonization of interests of the parties]. *avtofef. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.04*, 2010.

Brailivskiy, I. A. "Interesy i vyhody pryvatnoho sektora v derzhavno-pryvatnomu partnerstvi" [Interests and benefits of the private sector in public-private partnership]. *Biznes Inform*, no. 8 (2013): 232-236.

Bandura, O. "Efektyvnist monetarnoi (rehuliatornoj) polityky ta stale zrostannia" [Effectiveness of monetary (regulatory) policy and sustainable growth]. *Ekonomichna teoriia*, no. 1 (2017): 77-93.

"Doing Business" The World Bank. <http://data.worldbank.org/data-catalog/doing-business-database>

Fedulova, L. I. "Finansovi aspekty derzhavno-pryvatnoho partnerstva" [Financial aspects of public-private partnerships]. *Finansy Ukrainy*, no. 12 (2012): 79-92.

Franchuk, V. I. "Zahrozy korporativnii bezpetsi yak ob'ekt doslidzhennia" [Threats to corporate security as an object of study]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 9 (2009): 148-154.

Horbulin, V. P., and Kachynskiy, A. B. *Stratehichne planuvannia: vyrishennia problem natsionalnoi bezpeky* [Strategic planning: addressing national security]. Kyiv: NISD, 2010.

Holovinov, O. M. "Derzhavno-pryvatne partnerstvo v innovatsiinii sferi" [Public-private partnership in the innovative sphere]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, no. 1 (2010): 47-51.

Hrytsenko, L. L. "Aktualni napriamky rozvytku instrumentariu investytsiinoi vzaiemodii derzhavy i biznesu" [Actual directions of development the instruments of investment cooperation of the state and business]. *Biznes Inform*, no. 8 (2012): 31-35.

"Index of Economic Freedom" <http://www.heritage.org/index/>

Liashenko, O. M. *Kontseptualizatsiia upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva* [Conceptualization of management of economic safety of the enterprise]. Kyiv: NISD, 2015.

Moskalenko, O. M. "Sotsialno-ekonomichni rezultaty tekhnolohichnoho derzhavno-pryvatnoho partnerstva u sviti ta problemy yoho vykorystannia v Ukraini" [Socio-economic results of technological public-private partnership in the world and problems of its use in Ukraine]. *Ekonomichna teoriia*, no. 4 (2011): 15-25.

Muntiiian, V. I. *Ekonomichna bezpeka Ukrainy* [Economic security of Ukraine]. Kyiv: Vyd-vo KVITs, 1999.

"Private Participation in Infrastructure Database" The World Bank. <https://ppi.worldbank.org/>

Pavliuk, K. V., and Stepanova, O. V. "Rozvytok derzhavno-pryvatnoho partnerstva u sferi okhorony zdorovia" [The development of public-private partnerships in the health sector]. *Finansy Ukrainy*, no. 2 (2011): 43-55.

"Richni zvity" [Annual reports]. Ofitsiinyi sait Rakhunkovoi palaty Ukrainy. <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/public/category/32826>

"Reports" The World Economic Forum. <https://www.weforum.org/reports/>

"Statystychna informatsiia" [Statistical information]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy: ofits. sait. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Solodovnik, O. O. "Interesy ta perevahy storin derzhavno-pryvatnoho partnerstva" [The interests and preferences of the parties of state-private partnership]. *Biznes Inform*, no. 6 (2014): 38-42.

"Zvitnist pro vykonannia biudzhety" [The reporting about execution of budgets]. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi kaznacheiskoi sluzhby Ukrainy. <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>

Zapatrina, I. V. "Publichno-pryvatne partnerstvo v Ukraini: perspektyvy zastosuvannia dlia realizatsii infrastrukturykh proektiv i nadannia publichnykh posluh" [Public-private partnership in Ukraine: prospects of application for implementation of infrastructure projects and the provision of public services]. *Ekonomika i prohozuvannia*, no. 4 (2010): 62-86.

Zvonar, V. P. "Kompleksne otsiniuvannia realizatsii sotsialnoi vidpovidalnosti yak sotsioekonomichnoho fenomena" [A full assessment of the implementation of social responsibility as a socio-economic phenomenon]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 3 (2017): 68-83.